

лькість найбагатших скоротилася від 30% загалу товариства на початку століття до 15% в його середині. А самі багаті й впливові бунчукові товариші становили всього 5%. Подібні опрацювання здійснено й щодо інших чинів неурядової старшини.

Чимало уваги в дослідженні присвячено змін, що спіткали неурядову старшину з 1764 р. Простежуються відміни в статусі порівняно з попереднім періодом, аналізуються кількісні показники та вплив на становище чинів неурядової старшини процесів ліквідації козацької автономії.

У монографії детально розглядаються основні функції всіх спільнот, що склали неурядову старшину. В межах шести функцій для кожної групи виділено виконувани їй представниками службові доручення.

Безумовно, І. Кривошея вирішила поставлені завдання і її монографія є актуальним і комплексним дослідженням історії неурядової старшини Української козацької держави XVII-XVIII ст.

Andreev V. M., Doctor of Historical Sciences, Professor, Head of the Department of World History and Historiography, Kherson State University (Ukraine, Kherson), gileya.org.ua@gmail.com

Review of the monography: Kryvosheya Iryna. Neuryadova starshina of the Ukraine Cossack state (17-18 centuries). – K.: Dmitro Burago's publishing house, 2014. – Т. 1. – 616 p.

Андреев В. Н., доктор исторических наук, профессор, заведующий кафедрой всемирной истории и историографии, Херсонский государственный университет (Украина, Херсон), gileya.org.ua@gmail.com

Рецензия на монографию: Кривошея Ирина. Неурядовая старшина Украинского казачьего государства (XVII–XVIII в.): монография. – К.: Издательский дом Дмитрия Бурого, 2014. – Т. 1. – 616 с.

* * *

Журжа І.В.

кандидат історичних наук, заступник завідувача кафедри міжнародних відносин та міжнародної інформації, Міжрегіональна Академія управління персоналом (Україна, Київ), izhurzha@mail.ru

ЗА ЛАШТУНКАМИ БІЛОГО ДОМУ: ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ США ЩОДО СРСР ПЕРІОДУ ПРАВЛІННЯ АДМІНІСТРАЦІЇ Р.РЕЙГАНА (1981–1989).

(РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ: КРИСЕНКО Д.С. ЗА ЛАШТУНКАМИ БІЛОГО ДОМУ: ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ США ЩОДО СРСР ПЕРІОДУ ПРАВЛІННЯ АДМІНІСТРАЦІЇ Р.РЕЙГАНА (1981–1989) / ДМИТРО СЕРГІЙОВИЧ КРИСЕНКО. – Біла Церква: Вид-во Пшонківського О.В., 2014. – 500 с.)

Видана у Білій Церкві у 2014 році видавництвом О.В. Пшонківського, яке спеціалізується на публікації літератури історичної тематики, монографія доцента кафедри міжнародних відносин і міжнародної інформації Міжрегіональної Академії управління персоналом, Крисенка Дмитра Сергійовича, є одним із небагатьох вітчизняних досліджень, присвячених історії “холодної війни”.

Сполучені Штати Америки з’явилися на політичній карті світу порівняно нещодавно, однак за два з половиною століття свого існування ця держава перетворилася на одного з основних гравців світової шахівниці, потіснивши багатьох “кокосів минулого”. Про те, як колишні імперські колонії самі перетворювалися на імперію, неодмінно “натикаючись” на вплив Росії/СРСР,

як воювали за права людини, як створювалося та примножувалося національне багатство та як з’явилася на світ нинішня Америка – про все це та багато іншого розповідається у цій книзі. У центрі уваги автора – постать Р.Рейгана, мотиви його курсу щодо СРСР та широка панорама життя американського суспільства 1980-х років.

Даючи оцінку рецензованій роботі, підкреслимо амбітність завдань, які ставив перед собою автор, прагнучи не лише змалювати контекст і подати хронологію подій двосторонніх відносин США та СРСР, але, передусім, виявити ті приховані механізми та рушійні сили, що цей контекст визначали. Зазначимо, що досягнення цих цілей є вельми непростим завданням, з огляду на те, що методологічний апарат сучасних наук про суспільство був створений у епоху, соціально-політичні механізми якої пішли у минуле. Громадянське суспільство та політична система, які є предметом соціології, політології, та історії міжнародних відносин зазнали еволюції, що докорінно змінила їхню сутність. Реальна влада – завжди таємна, і для її аналізу на сьогодні не існує адекватного категоріального апарату. Неможливо йти у майбутнє, користуючись відмерлою “сіткою” наук про суспільство та його історичний розвиток. Розуміючи це, значну частину своєї роботи Д.С. Крисенко приділив методології, що дозволяє здійснювати аналіз історії міжнародних відносин.

Зазначимо й те, що стилістика та логіка викладення матеріалу монографії нагадують детектив, адже висновки та узагальнення, крім широкого кола джерел і опублікованих матеріалів органів влади Америки, зроблені на підставі опосередкованих доказів. Автору вдалося простежити та надзвичайно детально змалювати наповненість відносин двох держав з моменту появи США у якості суверенної політичної даності. Д.С. Крисенко переконливо доводить, що виділення Фултонської промови 1946 року в якості початкової точки “холодної війни” має вельми умовний характер. Прикметно те, що назву цього конфлікту він вживає з великої літери та без лапок (Холодна війна), тоді як переважна більшість авторів пострадянського простору подає цю дефініцію в лапках, тим самим підкреслюючи умовність та символічний характер конфронтації [3, с. 469].

Протистояння двох держав має історичне коріння, що сягає злам XIX та XX століть, тобто періоду становлення США в якості однієї з провідних держав світу та виходу їх інтересів поза межі Західної півкулі. Втім, автор доводить, що “холодна війна” являє, по суті, один із вимірів світової дихотомії “Схід–Захід” і “Суша–Море”, що властива світу з моменту появи перших цивілізацій. Між цими мегасвітами існує баланс, в рамках якого чергуються періоди наступу та відступу. Ця ж закономірність цілком есплікується і на взаємини Росії та Америки. Початкова позитивна спрямованість відносин двох сторін змінилася періодом конфлікту, всередині якого фази напруження змінювалися фазами розрядки. Поза сумнівами, при чергуванні республіканських і демократичних адміністрацій, Білий дім зберігав спадковість національних інтересів і пріоритетів щодо СРСР. Проте початок 1980-х років увійшов в історію як найбільш небезпечний період

міжнародних відносин після Карибської кризи 1962 року, – з тією лише різницею, що напруження не було локалізовано у конкретній точці, а було розпорошене по всьому світу. Ескалація американо–радянського протистояння була пов'язана з дією низки внутрішніх і зовнішніх факторів – як об'єктивного, так і ірраціонально–суб'єктивного характеру – як для США, так і для СРСР. До кола зовнішніх факторів Д.С. Крисенко відносить резонанс у рамках зазначеного коливання мегациклів світової історії. Конкретний вияв це знайшло у зміцненні геополітичних позицій СРСР у багатьох ключових точках Земної кулі, у т.ч. “життєво важливих” для Америки. Разом із тим, автор влучно зазначає, що у той момент Москву міцно заклонило у чотирикутнику “американські ракети в Європі – Польща – Афганістан – Сирія”, у кожному куті якої на неї чекав військовий конфлікт, інспірований Вашингтоном. Достатньо багато уваги приділено економічній сфері, її зовнішній і внутрішній складовим, підкреслено, що послаблення геополітичних позицій США опосередкувало їхній відступ зі світових ринків, і як наслідок – кризові явища всередині держави, виходом з яких американській політико–академічній еліті бачилося посилення власної ролі у світовій політиці. Більш детально цей аспект автор відобразив у своїй ґрунтовній статті [2, с. 110–115]. Втім, складно погодитися з його тезою про центральну роль флагманів військово–промислового комплексу у зазначених процесах; погодимося, водночас, із тим, що вони були дійсно зацікавлені в ескалації світової напруги. Всупереч домінуючій у літературі думці про оздоровлюючу роль військового виробництва в американській економіці, Д.С. Крисенко доводить протилежне, а саме те, що вихід Сполучених Штатів з кризи, був опосередкований, передусім, розпадом Радянського Союзу.

Окрім виробничої сфери, до кола внутрішніх факторів формування політики США щодо СРСР автор відносить сферу ідеології та масової свідомості, які формуються на ґрунті робіт політико–академічної еліти, концепції якої, на свою чергу, самі є їхнім відображенням. Поза сумнівами, “відкат” від “розрядки” та неоізоляціоністських тенденцій у зовнішній політиці США, який відбувався на початку 1980–х років, являв собою наслідок “консервативного повороту” – спроби повернення до традиційних цінностей і зміцнення есхатологічних настроїв у багатьох верствах американського суспільства. Сутність подій, що відбулися у внутрішній та зовнішній політиці цієї держави, найбільш адекватно можна висловити терміном “la revanche de Dieu”. На думку автора, це визначення глибше віддзеркалює сутність тенденцій у політикумі США, ніж більш поширений термін “консервативний поворот” [4, с. 2].

Вельми цікавим є розділ монографії, присвячений особистості американського президента, його поведінковим стереотипам і їх впливу на зовнішньополітичний курс. Д.С. Крисенко переконливо доводить те, що особиста позиція та паттерн чорно–білого мислення американського лідера були вагомим фактором ескалації американо–радянського протистояння; саме завдяки цьому Рейган, на відміну від своїх попередників, головною ціллю зовнішньої політики США ставив не “стримування” СРСР, а його

дезінтеграцію. Вельми детально автор описує й тактику Білого дому, що виходила з такої цілі, включаючи у себе вимотування Кремля у гонці озброєнь, посилення його витрат у ході локальних конфліктів у прикордонних і віддалених країнах при одночасних підривних діях, спрямованих на зниження доходної частини радянського бюджету. У сукупності з дією “м'якої сили” на території противника, такі дії штовхнули частину радянської партійно–номенклатурної еліти до думки про необхідність зміни державного курсу, і як наслідок, – поразки у “холодній війні”.

Все вище сказане автор втілює у монографії “За лаштунками Білого дому: фактори формування політики США щодо СРСР періоду правління адміністрації Р.Рейгана (1981–1989)”. Підводячи підсумки рецензії, зробимо висновок, що дана праця є серйозним внеском до вітчизняної історичної науки. Вона має безсумнівні переваги та незначні погрішності, які загалом, не псувають загальної картини.

Список використаних джерел

1. Крисенко Д.С. За лаштунками Білого дому: фактори формування політики США щодо СРСР періоду правління адміністрації Р.Рейгана (1981–1989) / Дмитро Сергійович Крисенко. – Біла Церква: Вид–во Пшонківського О.В., 2014. – 500 с.
2. Крисенко Д.С. Економічна політика адміністрації Р.Рейгана щодо СРСР (1981–1989 рр.) / Дмитро Сергійович Крисенко // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. – 2013. – №21 (269). – С.110–115.
3. Лопатин В.В. Прописная или строчная? Орфографический словарь / В.В. Лопатин, И.В. Нечаева, Л.К. Чельцова. – М.: Эксмо, 2009. – 512 с.
4. Kepel G. Revenge of God: the resurgence of Islam, Christianity and Judaism in the modern world / Gilles Kepel. – University Park: Pennsylvania State University Press, 1994. – 215 p.

References

1. Krysenko D.S. Za lashtunkamy Bilogo domu: faktory formuvannja polityky SSHA shhodo SRSR periodu pravlinnja administracii R.Rejgana (1981–1989) / Dmytro Sergijovych Krysenko. – Bila Cerkva: Vyd–vo Pshonkivs'kogo O.V., 2014. – 500 s.
2. Krysenko D.S. Ekonomichna polityka administracii R.Rejgana shhodo SRSR (1981–1989 rr.) / Dmytro Sergijovych Krysenko // Naukovyj visnyk Shidnojevropejs'kogo nacional'nogo universytetu im. Lesi Ukrain'ky. – 2013. – №21 (269). – S.110–115.
3. Lopatin V.V. Propisnaja ili strochnaja? Orfograficheskij slovar' / V.V. Lopatin, I.V. Nechaeva, L.K. Chel'cova. – M.: Jeksmo, 2009. – 512 s.
4. Kepel G. Revenge of God: the resurgence of Islam, Christianity and Judaism in the modern world / Gilles Kepel. – University Park: Pennsylvania State University Press, 1994. – 215 p.